

ባዕሉ ከይዱ ሳንቡእ ዝኸልእዎስ፡ ሰብ ሊኢኹ እግሪ ሰደዱለይ በለ

ገበረ ገበረማሪያም (ዶ.ር.)

“ንሰብ እንተሃብካዮ ነናቱ፡ ሰብ ይሕጎስ እዝጊ ይፈቱ” ከምዝባሃል፡ ኤርትራዊ መንነትን ሃገረ ኤርትራን ብደምን የዕጽምትን ኤርትራዊ ተቃላሳይ እዮም ክውናት ኮይኖም፡ ክብርን ሞጎስን ንተቃላስይ ህዝቢ ኤርትራ ይኹን። ስለዝኾነ፡ ነቶም ነዚ ክቡር ዓላማ ንምርግጋጽ ሂወቶም ዝኸፈሉ፣ ኣካሎም ዝጎደሉ፣ ንእስነቶም ዘብለዩ፣ ባሩድ ዝሰተዩ፣ ብጥሙይ ከብደምን ብባዶ እግርም ዓቕብ ዝደየቡን ቐልቐል ዝወረዱን ኣጻምእ ጎላጉል ዝሰንጠቐን፣ ዕሩቕ ዝባኖም በኣስሓትያን ብምቕትን ዝተለብለቡን፣ ንኹሉ ውሽጣውን ግዳማውን ተጸቦኦታት ተጻዊሮም ክሳብ **ዘር ሳንቡእ ናጻነት ኤርትራ** ዝተቃለሱን ዘቃለሱን ብሉጻት ኤርትራውያን ተጋደልቲ፡ ዝግበኦም ኣፍልጦን ክብርን ኣብ ሕብረት-ሰብ ኤርትራ ምሃብ ናይ ነብሲ-ወከፍ ኤርትራዊ ዜጋ ሞራላዊ ሓላፍነትን ግዴታን ኢዩ። ነብሲ-ወከፍ ስድሪ መሬት ኤርትራ ደምን የዕጽምትን ተኸፊልዎ ኢዩ ኤርትራ ናጻ ኮይና እንተተባህለ ካብ ሓቂ ዝራሓቕ ኣይኮነን። ንኣብነት፡ ሎሚ ኣብ ዝኾነ ከባቢ ናይ ኤርትራ ብእግርካ ትጓዳዝ እንተዳኣሃልኻ፡ እታ ትረግጻ (እግርኻ ተንብረላ) ዘለኻ ባይታ (መሬት)፡ ደም ዝፈሰሰ ወይ የዕጽምቲ ዝተቐብረላ ናይ ምዃን ተኸእለኣ ሰፊሕ ኢዩ። ናይ መን ወይውን ናይ ወዲ/ጓል መን ደም ወይ የዕጽምቲ ኮን ይኸውን ኢልካ ብሓሳብካ ኣስተንትን፡ መልሲ ክትረኽብ ፈትን። ናይ መን ፍሉይ ሰብ ብዘየገድስ፡ ኤርትራዊ ደምን የዕጽምትን ምዃኑ ሕልናኻ ክነግረካ ኢዩ። እታ ትረግጻ ዘለካ መሬት ክብርቲ ምዃና ጥራሕ ተገንዘብ። እቲ ዝፈሰሰላ ደምን ዝተቐብረላ የዕጽምትን፡ መታን ንሰኻ “ኣነ ኤርትራዊ ኢዩ ኢልካ፡ ኣደልዲልካ ንመሬትካ ክትረግጽ” ዝተኸፍለ ክቡር መስዋኢቲ ኢዩ። ካባካ ዝድለ፡ እቲ ሓቕነት ኣመጻጸኣ ኤርትራዊ መንነትን ኤርትራዊ ሃገርነትን እዚ ምዃኑ ዘይምዝንጋዕን ብኤርትራውነትካ ምሕባንን ጥራሕ ኢዩ።

ክብርን ሞጎስን ነቲ ኤርትራዊ ኒሕን ብልሓትን!

ኣብ 1991 ዝቤተ-መንግስቲ ኢትዮጵያ (Menelik Palace) ኣብ ኢዲስ አባባ ዝተቐጸጸረ ናይ ከቢድ-ብረት ኣሃዱ ህዝባዊ ግንባር (ኤርትራዊ ሓይሊ)

ንኤርትራዊ መንነትን ንኤርትራዊ ሃገርነትን ክውን ንምግባር፡ ኤርትራዊ ደምን የዕጽምትን ኣብ መሬት ኤርትራ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ እንተላይ ኣብ ጎራባብቲ ሃገራት መሬትውን ፈሲሱን ተኸስኪሱን ኢዩ። ብፍላይ ኣብ ኢትዮጵያ ዝፈሰሰ ኤርትራዊ ደምን ዝተኸስከሰ ኤርትራዊ የዕጽምትን ብዙሕ ኢዩ። ነቶም ብሽም ኤርትራን ምእንቲ ኤርትራን ብተኸታተልቲ ስርዓታት ኢትዮጵያ እንዳተጨውዩን እንዳተሞቑሉን ዝተቐንጸሉ ኤርትራውያን ገድፍና፡ ነቶም ንስርዓት ኢትዮጵያ ንምስዓር ኣብ መሬት ኢትዮጵያ ዝተሰውኡ ተጋደልቲ ኤርትራውያን ጥራሕ እኳ እንተራኣና፡ ምእንቲ ኤርትራ ክንዮው ዶብውን ብዙሕ ናይ ደምን የዕጽምትን

ዋጋ ከምዝተኸፍለ ኢና ንግንዘብ። ኤርትራውያን ተጋደልቲ፡ ኣብ ብዙሕ ከባቢታት ኢትዮጵያ ኣንጻር ሰራዊት ተኸታተልቲ ስርዓታት ኢትዮጵያ ከምዝተዋግኡን መስዋእትታት ከምዝከፈሉን ታሪኽ ዝዘኸር ሓቂ ኢዩ። ብፍላይ፡ ንሰራዊት ደርጊ (ስርዓት መንግስቱ ሃ/ማሪያም) ኣብ ኢትዮጵያ ንምስዓር ኣብዝተገብሩ ውግኣት፡ ኣሃዱታት ህዝባዊ ግንባር (ኤርትራውያን ተጋደልቲ) ኣብ ብዙሓት ኣካባቢታት ኢትዮጵያ ዝተገብሩ ውግኣት ተሳቲፊን ጥራሕ ዘይኮነስ ወሳኒ ተራታት ኢዮንውን ተጻዊተን። ኣብ መወዳእታ ዕምሪ ደርጊ (መጀመሪያታት 1991)፡ ንሰራዊት ደርጊ ካብ ሰሜን ኢትዮጵያ እንዳኹብኮባ፡ ካብተን መጀመሪያ ኣዲስ ኣበባ ዝኣተዋ ሓይልታት፡ ናይ ከቢድ ብረት ኣሃዱ ህዝባዊ ግንባር ኢዩ ነይራ (ኣብ ላዕሊ ዘሎ ስእሊ ተመልከት)። ንቤተ-መንግስቲ ብምቕጻጻር፡ ኣዲስ ኣበባ ናጻ ኣብ ምግባር ኣገዳሲ ተራ ካብዝተጻወታ ኣሃዱታት ህግ ሓንቲ ኢዮንውን ነይራ (ሽዑ ኣብኡ ንዝነበርኩም፡ እዚእ እታ ኣዲስ ኣበባ ድሕሪ ምሕራራ ኣብ ከባቢ “ዓሰብ ሆቴል” ዓስኪራ ዝነበረት ኣሃዱ ኢዮ)።

ስለዚ፡ ኤርትራውያን ተጋደልቲ፡ ንኤርትራ ምሕራር ጥራሕ ዘይኮነስ፡ እንኮላይ ንኢትዮጵያ ካብ ወታሃደራዊ ጭቕና ደርጊን ሃጻዎዊ ምሕደራ ሃይለስላሴን ናጻ ኣብ ምግባር ኣገዳሲ ተራ ዝተጻወቱ ምዃኖም ታሪኽ ዘይርሰዎ ሓቂ ኢዩ። እዙይ ጥራሕ ዘይኮነ፡ ድሕሪ ውድቀት ደርጊ፡ ኣብ ኢትዮጵያ ምርግጋእ ንኸህሉ፡ ተጋደልቲ ኤርትራውያን ኣዝዩ ወሳኒ ተራ ተጻዊቶም ኢዮም። ኣብዚ ናይ ምርግጋእ መስርሕ፡ ኣብ ኢትዮጵያ ዝኮነሩ ኤርትራውያንውን (ናይ ህግ ስርዓት ዝነበሩን ተራ ህዝብን) ኣዝዩ ኣዝዩ ኣገዳሲ ተራ ነይሩዎም ኢዮ። እቲ ዝርዝራት ዘፊሕ ኢዮ፡ ኣብዚ ምዝርዛዥውን ኣገዳሲ ኣይመስለንን። እቲ ሓቂ ግን፡ እዚ እንተኾነውን “ኤርትራዊ መንነትን ኤርትራዊ ሃገርነትን” ክውን ንምግባርም ዝተገብረ ቃልስን መስዋእትን ኢዮ። እዚ ካኣ ብልሕን ኣርሒቕካ ናይ ምጥማት ዓቕምን መሪሕነት ህግን ተጋደልትን/ተቃለስትን ኤርትራውያን ዝፈጠሮ ውድዕነት ኢዩ ነይሩ። ህግ ንደርጊ ኣብ ኤርትራ ምስዓር (ንሰራዊ ደርጊ ካብ ኤርትራ ሓግሒጉ ምውጽኡ) ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ስርዓት ደርጊ ኣብ ኢትዮጵያ ንኸሰዓርን፡ ድሕሪ ስዕሪት ደርጊውን ኢትዮጵያ ንኸተረጋጋእን፡ ዝገበሮ ኣበርክቶ፡ ሰፊሕን ዓሚቕን ስለዝነበረ፡ እቲ ኣብ ኢትዮጵያ ኣብ ባይታ ዝተፈጥረ ውድዕነት ፍሉይ ኢዩ ነይሩ። *ምዕዋት ጸቡቕ እንድዮ፡ ኣብ ጸቢብ ዓንኬል እኹ እንተራሳና፡ “ኤርትራውያን ተግዳደልቲ፡ እንኹስ ኣሓጎስኩም/ኣምጎስኩም፡ ኣስመራ ናጻ ወጺኣ፤ 30 ዓመታት ዝገበርኩምዎ ቃልሲ ተግዳቱ” ዝብል ዘረባ ካብቶም ቅድሚ ቁሩብ ማዓልታት ወይውን ሳዓታት “ውንቢዴ” እንዳበሉ ከምጻላኢ ዝራኢዮና ዝነበሩ ኢትዮጵያውያን ኢና ሰሚዕና።*

ስለዚ፡ እቲ ሽዑ ዝተፈጥረ ኩነታት፡ ኣብ ነብሲ-ወከፍ ኣእምሮ ኢትዮጵያዊ ዜጋ፡ ኣብ ኤርትራን ኤርትራውያንን ዝነበሮ ኣታሕሳስባ/ኣራኣእያ እንደገና ደጊሙ ከምዝምርምርን ከምዝልውጥን ኢዩ ገይሩዎ። እዚውን እንተኾነ፡ ውጺኢት ናይቲ ዝተኸፍለ ኤርትራዊ ደምን የዕጽምትን ኢዮ። ኣብ 1991፡ ኤርትራዊ ተቃልሳይ ንሰራዊት ደርጊ ሓግሒጉ ብውጻእ ናይ ኤርትራ ኣካላዊ ናጽነት (*De Facto Independence*) ኣረጋጊጹ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ንጎበጣዊ ኣታሕሳስባታት ኢትዮጵያውያንውን ስዒሩ ኢዮ። መግዛእትን ዓመጽን ኢትዮጵያውያን ብኣካልን ብኣታሕሳስባን፡ ብሳላ ዘይሕለል ጽንዓትን ቃልስን ተጋዳላይን ህዝብን ኤርትራ፡ ኣብ 1991 ሓመደ-ደብ ለቢሱ ኢዮ። ነዚ ቀደም ዝተቐበረ፡ ፊሒርም ከውጽኡ ዝደልዩ ሕማም ደግሲ ዝደገሰም ነናብብ ቅልቅል ቅልቅል ዝብሉ ባእታት ኣይጠፍኡን ይኹኑ። እዚኦም ካኣ ካብ ታሪኽ ዘይተማህሩ “ጥዕሳት” ይባላሉ። እቲ ናይ ኣካላውን ናይ ኣታሕሳስባ ሸንፊት፡ ክወኑን እቲ ሽዑ ኣብ ባይታ ዝነበረ ውዳዕ ኩነታት ዝፈተሮ ስለዝኾነስ፡ ሕጂ፡ እንተዘይሸነፍ ነይረ፤ ኣታሕሳስባይ እንተዘይልውጥ ነይረ፤ ወ.ዘ.ተ. እልካ ዝምለስ ነገር የልበን። ኣቦው፡ “ጣዕሳ ጥሩጥ” ዝብልዎውን ከምዚ ምስተረኸበ ኢዮ። ምስ እዚ ብዝተኣሳሰር፡ ኣብዚ ሕጂ ዘለናዮ ናይ ኤርትራ ፖለቲካ፡ “ኣብ ህዝቢ ወጺኡም ድላዮም ይዘረቡሞ፡ ከምኡ ማለቱይ እኮ ኣይኮነኩን” ብዘስምዕ ገለ ክኣናጥጡ ዝፍትኑውን ኣይጠፍኡን። እዚውን ናይ “ጥዕሳት” ባህሪ ኢዮም ዘገርም ኣይኮነን። *ስለዝኮነ፡ ሕጂ እንታይ ተባህለ ወይውን እንታይ ተገብረ ብዘየገድሰ፡ እቲ ኣብ 1991-1993 ዝተፈጥረ ኩነታት፡ ውጺኢት ናይቲ ክሳብ ሽዑ ዝተኸፍለ ኤርትራዊ መስዋእትን ዝተረኸበ ኤርትራዊ ዓወትን ኢዮ። ኣነ፡ ከም ኤርትራዊ ዜጋ መጠን፡ ካኣ ኣዝዩ ዝኸርዓሉ ታሪኽ ኢዩ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ዝግብኡ ቦታ ኣብ ሕብረተ-ሰብ ኤርትራ ረኺቡ ተግባሩ ንኸነብር ዘዲሊ ቃልሲ ንኸገብር ድሉውውን ኢዮ።*

ኣብ ግንቦት 1991 ኤርትራ ብወታሃደራዊ ዓወት ናጻ ምስኮነት (*De Facto Independence*)፡ እቲ ዝቐጸለ ቃልሲ ነቲ ዝተረኸበ ዓወት ብመስርሕ ረፈረዱም ኣብልካ ዓለም-ለካዊ ኣፍልጦ ንምልባሱ ኢዩ ነይሩ። ህዝቢ ኤርትራ “እው ንናጽነት” ኢሉ ኣብ ረፈረንዱም ኣብ ማዘያ 1993 ድሕሪ ምድማጹ፡ ኤርትራ ብሕጊ ናጻ (*De Jure Independence*) ኮይና። እቲ ድሕሪ ውድቀት ደርጊ ኣብ ኢትዮጵያ ዝተመስረተ መንግስቲ፡ ኣብ ኤርትራ ረፈረንዱም ድሕሪ ኸልተ ዓመታት (ማለት ኣብ ማዘያ 1993) ንኸገበር ኣብ 1991 ተሰማሚዑ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ነቲ ውጺኢት ረፈረንዱምውን ተቐቢልዎ ኢዮ። ሕጂ፡ ከምቲ ገለገለ ባእታታን ሓይልታትን ወስ ከብልዎ ዝደልዩ፡ “ስለምንታይ መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣብ ኤርትራ ረፈረንዱም ንኸግበር ተሰማሚዑ? ስለምንታይ ነቲ ውጺኢት ረፈረንዱም ከ ተቐቢልዎ? እንተዘይቅበሎ ከ እንታይ ምኾነ? ወ.ዘ.ተ.” ንዝብሉ ናይ እንተታት ሕቶታት ምልዓል እንታይ ኢዩ መበገሲኡ? እቶም ባሃልቶም፡ እንታይ ክብሉ ስለዝደለዩ ኢዮም ዘልዕልዎም? ነዚቶምን ንኸልኡት ተመሳሰልቲ ሕቶታትን ምፍታሽ ኣገዳሲ ኢዮ። እቲይ ምንታይሲ፡ ንኤርትራዊ መንእሰይ ኮዳናግሩ ስለዝኸለሉ። መንግስቲ ኢትዮጵያ ንውጽኢት ረፈረንዱም ኤርትራ ምቕባሉ ጸቡቕ ነይሩ ዶ ንዝብል ሕቶ፡ ኣይፋል ዝበል ዝኾነ ባእታ ዘሎ

አይመስለንን። እቲ ኣገዳስን ክምለስ ዘለዎን ሕቶ ግን “መንግስቲ ኢትዮጵያ ስለምንታይ ረፈረንዱም ኣብ ኤርትራ ንክካየድ ተሰማሚዑን ንውጽኢት ረፈረንዱም ተቐቢሉን?” ዝብል ኢዩ። ብካልእ ኣዘራርባ፡ “ኣብ 1991፡ መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣብ ኤርትራ ረፈረንዱም ክግበር ኣይሰማማዓሉን ክብል ይኸእል ነይሩ ዲዩ?” ወይ’ውን፡ “ኣንሳብ ንክግበር ናይ ዝተሰማማዓሉ ረፈረንዱም ውጺኢት ከ ኣይቐበሎን ክብል ይኸእል ነይሩ ዲዩ?” ብዙሓት ናይ እንተታት መልስታትን ትንተናታትን ክዋሃቡ ይኸሉ ይኹኑ።

እታ ሓቂ ግን ሓንቲ ኢዮ - “ሃገራዊ ረብሓ ኢትዮጵያ ንምርግጋጽን ንምሕላውን ኢዮ”።

መንግስቲ ኢትዮጵያ ንመስርሕ ረፈረንዱምን ንውጺኢቱን ዝተሰማማዓሉን ዝተቐበሎን፡ ንሃገራዊ ረብሓ ኢትዮጵያ ንምሕላውን ንምርግጋጽን ኢሉ ኢዩ። እዚ ካኣ ዓብዪ ጥበብን ክእለትን ናይቶም ሽዑ ዝነበሩ መራሕቲ ኢትዮጵያ ኢዮ ዘመልኸት። ኣብ 1991 ኢትዮጵያ ኣብ ምንታይ ኩነታት ከምዝነበረት ናይ ቀረባ ታሪኽ ዝምስኽር ሓቂ ኢዩ። መራሕቲ ኢትዮጵያ፡ ነቲ ሽዑ ዝነበረ ጸገማትን ሽግራትን ኢትዮጵያ ንክፈትሑ፡ ውሳኔታት ከወስዱ ነይሩዎም። ሓደ ካብቲ ዝወሰድዎ ውሳኔ ካኣ፡ “ኣብ ኤርትራ ረፈረንዱም ንክካየድን ነቲ ምርጫ ህዝቢ ኤርትራ ክቐበልዎ ምዃናምን” ኢዮ ነይሩ። እዚ ናይ ቀረባን ርሑቕን ሃገራዊ ረብሓ ኢትዮጵያ ዘረጋግጽ ውሳኔ ነይሩ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ካብቲ ዝነበረ ውዳዕ ኩነታት ኢትዮጵያ ዝተበገሰ ኢዮውን ነይሩ። ኢትዮጵያውያን ንተራ ኤርትራ ኣብ ምፍራስ ደርጊን ኣብ ምርግጋእ ኢትዮጵያን ተገንዚቦም፡ ካብቲ ሽዑ ዝገበርዎ ውሳኔ ሓሊፎም ካልእ ውሳኔ ውምሳድ ንረብሓኦም ከምዘይነበረ ተረዲኦም ነይሮም ኢዮም።

ስለዚ፡ ንኢትዮጵያ “ረፈረንዱም ኣብ ኤርትራ ንክካየድ ንክትሰማማዕዎን፡ ነቲ ምርጫ ህዝቢ ኤርትራ ንክትቐበሉን” ምግባር፡ ኣካል ናይቲ ንናጽነት ኤርትራ ዝተገብረ ቃልሲ ኮይኑ፡ “ሕራይ ናይ ኢትዮጵያ” ፍረ ውጺኢት ዘይሕለለ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ምበር፡ ብፍቓድን ብጽቡቕ ድሌትን ኢትዮጵያ ኣብ ሻሓኒ ተቐጫጡ ዝተሞህበና ውህብቶ ኣይኮነን/ኣይነበረን። ስለዝኮነ ኢዮ ካኣ፡ “እታ ኢትዮጵያ ሕራይ እንተዘይትብል ነይራስ፡ ኤርትራ ናጽነታ ኣይንረኽበትን ነይራ” ትብል ኣባሃህላ፡ ካብ ውድዕነት ዝረሕቐት ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ነቲ ሽዑ ዝነበረ ኩነታት ኢትዮጵያን ኤርትራን ብግቡኣ ካብዘይምርዳእን ካብዘይመንግብን ትብገስ ኣባሃህላውን ኢዮ። ነቲ ንኤርትራ ከምኡውን ንኢትዮጵያ ዝጠቐም ውድዕነት ኣብ ባይታ ካብ ዝፈጠረ ሓይሊ ብቐዳማይ ደረጃ ዝስራዕ ኤርትራዊ ተጋዳይ ኢዮ። ኢትዮጵያ “ሕራይ ንረፈረንዱም፡ ንሉዕላዊት ኤርትራ ካኣ እወ ኣፍልጦ ይህብ” ኢላ ምርጫ ህዝቢ ኤርትራ ንክትቐበል ዘገደድ ሓይሊ ኤርትራዊ ተጋዳላይን ተቃላሳይ ህዝቢ ኤርትራን ኢዮምዎ። ክብርን ሞገስን ንዓዓቶም ይኹን። ተጋዳላይ ኤርትራ፡ ብጽቡቕ ድሌት ናይ ኢትዮጵያ ዝተመለኦ ጎዶሎ ናጽነት ኣይኮነን ኣምጺኡ። ብኣንጻሩ፡ ንህዝብታት ኢትዮጵያ ሓኒቐ ሓዙ ዝነበረ ዓማጺ ስርዓት ብምፍራስ፡ ኣብ ኢትዮጵያ ሓዳሽ ኩነታት ከምዝፍጠርን፡ ህዝብታት ኢትዮጵያ ንምርግጋጽ መሰሎም ንክቃሉሉ መንገዲ ዝኸፈተን ኤርትራዊ ተጋዳላይ ምዃኑ ታሪኽ ዝዝኸር ሓቂ ኢዮ።

ብመንጽር እዚ ክዕቀን ከሎ፡ ገድሊ ኤርትራ ኣብ ህዝብታት ኤርትራን ኢትዮጵያን ሓዳሽ ምዕራፍ ዝኸፈተ ዕውት ቃልሲ ኢዮ እንተተባህሉውን ምግናን ኣይኮውንን።

ነዚ “ኢትዮጵያ ሕራይ እንተዘይትብልሲ፡ ናጽነት ኤርትራ ኣይንተረጋገጸን ነይሩ” ዝዓይነቱ ኣባሃህላ ሓቂ ዘለዎ ንምምሳል፡ ጉዳይ ኤርትራ ምስ ጉዳይ ሶማሊ ላንድ፡ ኮሰቮን ካልኣትን ንምዝማዳ ዝግበሩ ፈተነታት ኣለዉ። ከምዚ ኣብ ላዕሊ ዝተገልጸ፡ ጉዕዞ ገድሊ ኤርትራ ፍሉይነት ነይሩዎ፤ ድሕሪ ምዕቀቱ ካኣ ፍሉይ ኩነታት ፈጠሩ። መበገሲ ገድሊ ኤርትራውን ፍሉይ ኢዮ። ድሕሪ መግዛእቲታት ጣልያንን ኢንግሊዝን ኣብ ኤርትራ ምኽታዎም፡ ኣብ ክንዲ ከም ኩለን ኣብ መግዛእቲ ዝነበር ሃገራት ኣፍሪቃ ናጽነታ ትረኽቡ፡ ብዘይፍትሓዊ ውሳኔ ሕብራት ሃገራት፡ ኤርትራ ኣብ ትሕቲ ሉዕላውነት ንግስነት ኢትዮጵያ ብፈደረሽን ከምትቐረን ኢያ ተገይራ። ነቲ ፈደረሽን ብእደዋኒኑ ብምፍራስ፡ ንጉስ ሃይለስላሴ ንኤርትራ ብሓይሊ ኣብ 1962 ኣካል ኢትዮጵያ ገሩዎ። ህዝቢ ኤርትራ ነዚ ዘይፍትሕዊ ውሳኔ ሕብራት ሃገራትን ጎበጥ ኢትዮጵያን ብምቕዋም ን30 ዓመታት ብረታዊ ቃልሲ ድሕሪ ምክያድ፡ ኣብ 1991/1993 ሃገራዊ ናጽነትን ሉዕላውነትን ኣርጋጊጹ። ብኣንጻሩ፡ ሶማሊ ላንድ ካብ መግዛእቲ ኢንግሊዝ፡ እቲ ዝተረፈ ሶማልያ ካኣ ካብ ናይ ጣልያን ናይ 10 ዓመት ሞግዚትነት ኣብ 1960 ብብመንገደን ናጻ ምስኮና፡ ድሕሪ ቁሩም ማዕልታት ብልዝብ ኢዮ ሰማሊን ሶማልያ ዝባሃል ሓደ ሃገር ኮይነን። ሶማሊ ላንድ ነቲ ውዕል ሓድነት ኣፍሪሳ ኢያ ኣብ 1991 ናጽነታ ዝኣወጀት። ስለዝኮነ፡ እቲ ሓደ ኣካል ናይቲ ስምምዕ ስለዘይተሰማመዐ፡ እቲ ዝተኣወጀ ናጽነት ብዓለም ተቐባልነት ኣይረኽበን። ናይ ሶማሊ ላንድ መንግስቲ፡ ምስቲ ናይ ሶማልያ መንግስቲ ብምዝርራብ ጥራሕ ኢዮ ነቲ ጉዳይ መዕለቢ ክገብረሉ ዝኸእል። እዚ ካኣ ምስ ጉዳይ ኤርትራን ምስ ኣብ 1991 ዝነበረ ኩነታት ኤርትራን ምንም ዘራኽብ የብሉን። ሶማሊ ላንድ ኣካል ሶማልያ ስለዝነበረትን፡ ቢይናዊ ናጽነት ስለዝኣወጀትም መንግስቲ ሶማልያ ካኣ ስለዘይተቐበሎ፡ ዓለምለክ ተቐባልነት ኣይርኽበትን። ከምቲ ናይ ሶማሊ ላንድ፡ ኤርትራውን ኣካል ኢትዮጵያ ዝለዝነበረት፡ ኢትዮጵያ ሕራይ እንተዘይትብል ነይራስ፡ ናጽነት ናይ ኤርትራ ዓለምለካዊ ኣፍልጦ ኣይንረኽበን ነይሩ። ዝዓይነት ምዝማድ ኢዮም ከቐርቡ ዝደልዩ ዘለዉ እዞም “ጥዕሳት”። ብትምህርትና፡ ከምዚ ዓይነት ምዝማድ ናይ ሓሶት ምዝማድ (Spurious Correlation) ይባሃል። ብተማሳሳሊ፡ ጉዳይ ኮሰቮን ጉዳይ ኤርትራውን ብታሪኹ ይኹን ብትሕዝትኡ ብዙሕ ዝዛመድ ኣይኮነን። ስለዝኾነ፡ ናብቲ ታሪኽ ብዙሕ ከይከድና፡ ጉዳይ ሶማሊ ላንድ ይኹን ጉዳይ ኮሰቮ፡ ኢትዮጵያ “ሕራይ” እንተዘይትብል ነይራስ፡ ኣብ ኤርትራ ከምዚ ንኹነ

ነይሩ ተባሂሉ ከም ኣብነት ከገልግል ዝኸእል ኣይኮነን። ብተወሳኪ፡ ከምቲ ልዕል ኢሉ ዝተገልጸ፡ ኢትዮጵያ “ኣይኮውንን” ክትብል ኣይትኸእልን ስለዝነበረትን፡ ከምኡ ምባል’ውን ንሃገራዊ ረብሓኣ ስለዘይነበረን፡ እኮ ኢያ “እምቢ/ኣይፋላይን” ዘይበለት። ብካልእ ኣባሃህላ፡ **“ኢትዮጵያ ስለዝተቐሰበት ኢያ እኮ ተቐቢላቶ”።**

እሞ፡ እንታይ ዳኣ ኢዩ፡ ሕጂ “ኢትዮጵያ እንተዘይትቐበሎ ነይራስ —” ዝብል ሞገተ ክልዕሉ ዝድልዩ ዘለው? ነቲ ኢትዮጵያ ንኸትቐበሎ ዝቐሰበ ሓይሊ፡ ነቲ ዝገበሮ ቃልስን ነቲ ዘረጋገጸ ዓወትን፡ ኣፍልጦ ንዘይማሃብ ዶ ፕን ይኸውን? ከምቲ ኣደ ኢላቶ ዝባሃል፡ **“ፈቲካ ጸሊእካ እን ኢያ ኣዴ ኻ”** ከይትኸውን ንፈርሓሎም። እቲይ ምንታይሲ፡ እዚ ሓይሊ እዙይ ኢዩ ናጽነት ኤርትራ ንኸጭብጥን፡ ኤርትራዊ መንነትን ኤርትራዊ ሃገርነትን ንኸረጋገጽን ወሳኒ ተራ ዝተጻወተ። ከም ኤርትራውያን መጠን፡ ነዚ ሓይሊ እዚ፡ ክብርን ሞገስን ይሃብካ ካብ ምባል ካልእ ምርጫ ዘለዎም ኣይመስለንን። ኣማን ብኣማን ካኣ ነቲ ንኤርትራዊ መንነት ክውን ዝገበረ ኤርትራዊ ተጋዳላይን ተቃልሳይ ህዝቢ ኤርትራን፡ ክብርን ሞገስን ይሃቡ።

ኣብ መወዳእታ፡ ነቶም ነቲ ብዓይንና ዝራኣናዮን ዝነበርናዮን ውዳዕ ኩነታት ብምዝባዕ መደረ ከስምዑ ዝሰማዕናዮም፡ **“ባዕሉ ከይዱ ሳንቡእ ዝኸልእዎስ፡ ሰብ ሊኢኹ እግሪ ስዩዳላይ በለ”** ምስ ትብል ቢሂል ኣቦው ክንኣድጎም ንደሊ። ነቶም **“ዝተጎንኡ መሸላ ክህልዉ ዝደልዩ”** ካኣ፡ እተን የዕዋፍ ለባማት ዳኣ ከይኮና ንብሎም።